

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 4 maj 1944 kl. 12 m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion om utredning rörande organisationsväsendet på det ekonomiska området m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 259, hava herrar *Nordenson* och *Herlitz* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att en allsidig utredning måtte företagas rörande organisationsväsendet på det ekonomiska området, med särskilt avseende på dess utveckling under de senaste åren, samt att, i den mån härvid åtgärder från det allmännas sida — exempelvis särskild lagstiftning rörande ideella föreningar — befinnas påkallade, förslag i dessa ämnen måtte förläggas riksdagen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från överståthållarämbetet samt länsstyrelserna i Uppsala och Jönköpings län ävensom från kommerskollegium och socialstyrelsen. Vidare har utskottet berett följande sammanslutningar tillfälle yttra sig i ärendet, nämligen Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges lantbruksförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige, kooperativa förbundet, Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg samt Skånes handelskammare. Kommerskollegium har tillika överlämnat utlåtanden från övriga auktoriserade handelskammare.

Överståthållarämbetet anser, att utvecklingen på organisationsväsendets område gått i sund riktning utan skrankor av lag om ideella föreningar eller liknande lagstiftning. Det synes ämbetet vara en god regel vid handhavandet av de samhällseliga uppgifterna, att lagstiftning tillgripes endast där verkligt behov därav förefinnes. Av sådan anledning och då ej heller en utredning i det med motionen avsedda syftet synes behöflig, saknar ämbetet anledning tillstyrka motionen.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser, att ett klagörande av de i motionen berörda spörsmålerna vore av stor vikt för samhällslivet. Då emellertid den statliga utredningsapparaten för närvarande får anses mycket ansträngd och personer med tillräckligt ingående och omfattande kunskap om organisationsvä-

sendets problem i stor utsträckning äro upptagna av utredningar med mera bestämda syftemål än de i motionen uppställda, håller länsstyrelsen före att den ifrågasatta utredningen bör anstå till dess berörda svårigheter minskat.

Länsstyrelsen i Jönköpings län framhåller, att den erfarenhet, styrelsen från sin ämbetsverksamhet har av organisationsväsendet, ej är särskilt stor. Fall hava dock förekommit, då länsstyrelsen ställts inför yttringar därav. Länsstyrelsen kan icke påstå, att den därvid vunna erfarenheten varit sådan, att länsstyrelsen om organisationsväsendet kan vittna, att detta i sin verksamhet ej lämnat rum för kritik. Länsstyrelsen måste tvärtom vitsorda, att anledning till sådan icke saknats. Sålunda har det förekommit, att organisationer mot utomstående övat påtryckning av den art att dessa för fortsättande av sitt yrke eller sin näring mot sin vilja tvingats att ingå i organisationen. Särskilt torde uppmärksammas sådana organisationers verksamhet, vilka ha till uppgift att hålla priserna uppe på medlemmarnas alster och produkter. Länsstyrelsen påpekar vidare, att det särskilt i storföretagen icke torde vara möjligt att undgå att låta ledningen förbehållas en viss mindre grupp, ett förhållande, som knappast kan anses rätt överensstämma med organisationens idé som sådan. Länsstyrelsen anser all anledning finnas att understödja kravet på en utredning — om en sådan låter sig göra — till klarläggande av organisationsväsendet på det ekonomiska området och verkningarna av detsamma för det allmänna samt för enskilda.

Kommerskollegium anför bland annat: Det spörsmål, som i motionen ställts under debatt, är givetvis förtjänt att av statsmakterna noga uppmärksammas. Med den betydelse organisationsväsendet erhållit för det moderna samhällslivet och framför allt sedan näringslivets organisationer i viss omfattning — såsom under kristiden skett — övertagit en del offentlig-rättsliga funktioner, är det av vikt, att dessa organisationers verksamhet handhaves på ett sätt, som fyller de krav, som det allmänna måste ställa på dem. Emellertid har såsom i de avgivna utlåtandena framhållits vissa utredningar rörande det ekonomiska livets organisationer under de senare åren företagits. Förutom 1935 års utredning om folkförsörjning och arbetsfred samt det av 1936 års näringsorganisationssakkunniga år 1940 avgivna betänkandet om organiserad samverkan inom svenskt näringsliv föreligger en på privat initiativ företagen utredning om »den korporationsrättsliga regleringen», verkställd av professor Halvar G. F. Sundberg (tryckt i *Strödda uppsatser* 1943). Det torde knappast vara av behovet påkallat att nu såsom grundval för ytterligare överväganden i ämnet verkställa någon ny speciell utredning rörande dessa spörsmål, så mycket mindre som enligt vad kollegium inhämtat kanslichefen K. Åmark för närvarande för rikskommissionens räkning speciellt ägnar uppmärksamhet åt dessa frågor vid utarbetande av redogörelsen för statsmakternas åtgärder för folkhushållningen under nu rådande kris.

En annan sak är att givetvis organisationsväsendets utveckling påkallar uppmärksamhet från statsmakternas sida. Det är, såsom från skilda håll har påpekats såväl i motionen som i de avgivna utlåtandena, vissa risker för handen att organisationsväsendet kan urarta och medföra vissa för den enskilde föga tilltalande tvångsåtgärder. I sådant hänseende har särskilt av 1936 års näringsorganisations-sakkunniga påpekats de förhållanden, som förefinnas inom vissa detaljhandelssammanslutningar och som gå ut på ett visst prohibitivt system för detaljhandelns ordnande (s. k. nyetableringskontroll). Det är även kollegii åsikt, att det bör ankomma på statsmakterna att hålla uppmärksamheten riktad på de tendenser inom näringslivet, som syfta till att inkräkta på näringsfriheten, och otänkbart är icke, att statliga åtgärder i en framtid kunna befinnas bli erforderliga för att stävja sådana tendenser inom vissa organisationer. Att nu emellertid med hänsyn till farhågor, som i berörda hänseende kunna förefinnas, igångsätta en omfattande utredning torde knappast vara påkallat. Kollegium vill ifrågasätta, att den övervakning av näringslivets organisationsverksamhet, som möjligen bör ifrågakomma, verkställas av redan befintliga statliga organ för handläggning av frågor rörande näringslivet.

I detta sammanhang vill kollegium också bringa i erinran, att den rättsliga grundvalen för reglering av näringslivets organisationsväsen, i den mån det ej drives i form av ekonomiska föreningar, alltjämt utgöres allenast av den oskrivna sedvanerätt, som på området i fråga utbildat sig. Förslag till lagstiftning i ämnet har vid upprepade tillfällen under de senaste fyrtio åren utarbetats — senast av expeditionschefen Romberg i justitiedepartementet år 1939. Enligt vad kollegium inhämtat är detta ärende för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Det synes kollegium angeläget, att denna fråga, som måste anses vara av grundläggande betydelse för det ekonomiska organisationsväsendet i vårt land, bringas till sin lösning inom en snar framtid. Däremot finner kollegium det mera omfattande utredningsarbete, som i motionen åsyftas, för närvarande ej böra komma till stånd.

Socialstyrelsen framhåller, att det vill synas, som om det skulle vara svårt att med ledning av framställningen i motionen få fram några tillräckligt klara direktiv för en omfattande och allsidig utredning av den art, som ifrågasättes. Motionärerna hava själva räknat med möjligheten av att en sådan utredning icke kommer att leda till framställandet av några positiva förslag. Bestämningen av det allmänna utredningsuppdraget torde få anses vara alltför svävande. *Socialstyrelsen* har för sin del icke funnit skäl att tillstyrka den föreslagna utredningen.

Sveriges industriförbund framhåller, att några tendenser till maktkoncentration, centralisering och byråkratisering, varöver enligt motionen klagomål på senare tid skulle hava förekommit, veterligen icke försports inom industriorganisationerna och någon lagstiftningsåtgärd på denna punkt vore därför för

dessas organisationers vidkommande obehövlighet. Vad angår den i motionen berörda frågan om organisationernas förhållande till utomstående inrymmer detta enligt förbundet obestriddligen inom vissa områden ur juridisk-teknisk synpunkt svårösta problem. Organisationsväsendet inom industrien har emellertid numera, uttalar förbundet vidare, nått sådan stadga och organisationernas ledning utövas i regel under sådant ansvar, att missbruk av förefintliga maktbefogenheter på detta område nu för tiden torde vara sällsynta. Förbundet erinrar härjämte om att organisationerna på det ekonomiska området sinsemellan förete ytterligt stora olikheter i fråga om struktur, arbetsuppgifter och betydelse ur allmän synpunkt. Med hänsyn härtill skulle en eventuell lagstiftning på området sannolikt få lov att begränsas till ett relativt fåtal, för samtliga organisationer tillämpliga bestämmelser av synnerligen allmän karaktär. Det kan enligt förbundet förmodas, att det praktiska värdet av en lagstiftning av denna art skulle bli tämligen ringa. Industrieförbundet kan icke tillstyrka den i motionen begärda utredningen.

Sveriges köpmannaförbund vill för sin del icke motsätta sig förslaget om en allsidig utredning rörande organisationsväsendet på det ekonomiska området. Det synes som om det vore av ett visst allmänt intresse, att den faktiska utveckling, som ägt rum under de senaste årtiondena, sammanfattades i en utredning, vilken då också kunde lämna svar på frågan om hur djupt organisationsväsendet trängt in i det svenska samhället och hur många medborgare, som direkt eller indirekt beröras därav. Av intresse vore också att få klarlagt de olika former för medlemsinträde, som förelegat, och vilka förmåner och rättigheter, som olika organisationer bereda sina medlemmar. Förbundet kan däremot icke acceptera den senare delen av motionärernas yrkande, nämligen att riksdagen redan nu i viss mån måtte uttala sig för åtgärder från det allmännas sida. Förbundet har visserligen öppen blick för att vissa intressekonflikter kunna uppkomma mellan staten och organisationerna eller mellan organisationerna och deras medlemmar eller utomstående, vilka konflikter någon gång kunna synas vara sådana, att det allmänna borde ingripa i en eller annan form. Till de av motionärerna anförda exemplen vill förbundet lägga att motsättningar mellan större och mindre organisationer kunna uppkomma, vilka i strid med skälighet och billighet genom maktmedel kunna komma att lösas. Förbundet anser detta oakttat, att synnerligen starka skäl måste föreligga, innan statsmakterna böra ingripa i organisationens verksamhet. Sådana starka skäl synas ännu icke föreligga, och det torde därför enligt förbundets mening icke vara påkallat, att riksdagen redan nu principiellt uttalar sig för åtgärder i denna riktning. Tvärtom anser förbundet, att goda utsikter finnas till att uppkommande intressekonflikter komma att lösas under frivillig samverkan mellan organisationerna. Förbundet tillstyrker den av motionärerna begärda utredningen men finner, att det icke i dagens läge bör göras något uttalande om åtgärder från det allmännas sida beträffande organisationsväsendet.

Sveriges grossistförbund framhåller, att utvecklingen av organisationsväsendet på det ekonomiska området uppenbarligen icke avslutats utan alltjämt pågår. Att under sådana förhållanden tillskapa en lag, som skulle reglera formerna för organisationerna och deras verksamhet, gränserna för deras maktövning etc., måste innebära risk för att utvecklingen på detta område hämmas eller snedvrides. En dylik allmänt hållen lag torde sålunda kunna medföra, att en ur samhällets synpunkt önskvärd utveckling av organisationsväsendet försvåras eller förhindras. I den mån uppenbara missbruk av den för närvarande rådande friheten på detta område i något fall skulle visa sig föreligga, synes man i stället böra in casu söka råda bot för dessa. Detta torde icke nödvändigtvis behöva ske lagstiftningsvägen. Möjlighet torde sålunda i vissa fall föreligga att med hjälp av de ledande näringsorganisationerna komma till rätta med osunda företeelser på detta område. Även andra medel böra kunna övervägas. Förbundet erinrar vidare om redan vidtagna utredningar rörande organisationsväsendet samt framhåller att de ledande näringsorganisationerna, som ju i detalj följa organisationsväsendets utveckling, var och en inom sitt område kunna lämna de kompletterande upplysningar om denna utveckling, som av statsmakterna önskas. Förbundet anser skäl icke föreligga att nu verkställa den av motionärerna begärda utredningen.

Sveriges lantbruksförbund anser det synnerligen tveksamt, om en utredning i enlighet med motionärernas förslag skulle kunna omsättas i praktiska åtgärder. En utredning på grundval av krisårens erfarenheter torde enligt förbundet näppeligen kunna läggas till grund för en saklig diskussion om organisationernas framtida ställning inom vårt näringsliv. Under sådana förhållanden anser förbundet tidpunkten ej vara lämplig för en utredning av ifrågakvarande slag.

Sveriges hantverks- och småindustriorganisation vill, med hänsyn till intresset av att få en sammanställning av hur organisationsväsendet för närvarande gestaltar sig, instämma i motionärernas förslag om utredning av hithörande frågor. Organisationen anser däremot icke att vid en eventuell utredning förslag bör avgivas till åtgärder i form av lagstiftning rörande ideella föreningar eller dylikt. Genom införande av lagbestämmelser anser organisationen, att en sund utveckling av organisationsväsendet försvåras.

Svenska arbetsgivareföreningen erinrar om det i december 1938 mellan arbetsgivareföreningen och landsorganisationen ingångna huvudavtalet, varigenom en överenskommelse mellan parterna kom till stånd beträffande den största delen av det problemkomplex, som under 1930-talets förra hälft stod i centrum för den politiska diskussionen rörande organisationerna på arbetsmarknaden och därmed förbundna frågor. Det synes arbetsgivareföreningen förtjänt att observeras, att sådana krav på samhällsingripanden på förevarande område, som tidigare framförts, efter tillkomsten av huvudavtalet endast undantagsvis avhört. Föreningen kan för sin del icke tillstyrka, att en statlig utredning —

vilken f. ö. i detta fall skulle bli av en enorm omfattning — skulle igångsättas enbart för att systematiskt undersöka vissa frågekomplex och i samband därmed överväga, huruvida eventuellt något behov av samhällsringripande finnes. En förutsättning för att en statlig utredning på dessa områden skall igångsättas bör enligt föreningens mening vara, att i något avseende råder ett påvisbart missförhållande, som organisationerna själva till äventyrs icke kunna eller vilja eliminera. Det lär vara ostridigt, att någon sådan situation f. n. icke föreligger. En utredning i det syfte, som av motionärerna angivits, synes vara en uppgift icke för den statliga utredningsapparaten utan närmast för den fria samhällsvetenskapliga forskningen. Att en lagstiftning om ideella föreningar icke kommit till stånd, trots att förslag därtill sedan några år förelegat, torde ha berott dels på att något verkligt behov därav icke varit för handen, dels på att svårigheterna att i en gemensam lagstiftning inbegripa de organisationer av olika slag, som bedriva sin verksamhet såsom ideella föreningar, äro påtagliga. Det synes under sådana omständigheter icke vara anledning för statsmakterna att för närvarande återupptaga denna fråga till behandling. Föreningen hemställer, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Landsorganisationen framhåller, att det icke synes vara någon anledning att igångsätta en utredning av föreslagen art och omfattning, med mindre det redan nu kan antagas att behov av lagreglering föreligger och alltså ej blott för att utröna, huruvida sådant behov till äventyrs förefinnes. I de särskilda fall och i den mån behov av statligt överinseende — vare sig med hänsyn till åt organisationerna uppdragna reglerande eller kontrollerande funktioner i det allmännas tjänst eller med hänsyn till förhållandet mellan organisationen och dess medlemmar eller utomstående enskilda — faktiskt framträder, bör sådant överinseende givetvis säkerställas genom lag. En generell och likformig reglering i detta hänseende är på grund av organisationernas vitt skiftande struktur och uppgifter uppenbarligen icke möjlig. Detta gäller icke blott beträffande förhållandet till staten utan också beträffande organisationernas inre författning. En allmän reglering i detta senare hänseende måste med nödvändighet få en så abstrakt karaktär att den komme att sakna praktisk betydelse. Belysande exempel är 1938 års förslag till lag om ideella föreningar. — Landsorganisationen erinrar vidare om den genomgripande stadgerevision — omfattande både landsorganisationens stadgar och normalstadgarna för förbunden — som genomfördes vid 1941 års L. O.-kongress. Det karakteristiska draget hos denna stadgerevision har enligt landsorganisationen sagts vara en centralistisk tendens, vars motivering varit dels lönepolitisk, dels och ej mindre samhällspolitisk; i senare hänseendet avsåg revisionen att utrusta fackföreningsrörelsens centrala ledning med befogenheter som möjliggjorde för densamma att bättre än tidigare utåt representera och hävda den samlade rörelsens intressen, med beaktande av det samhällsansvar som åvilar rörelsen och till avvärjande av ingrepp i de fackliga organisationernas frihet. Detta syfte har kommit till direkt

uttryck i stadgarna. Men det har trots denna centralisering icke varit fråga om en revision, som gått ut över de enskilda medlemmarnas rättigheter och därför skulle kunna motivera en lagstiftning till värn för dessa. Tvärtom har en annan av principerna för stadgerevisionen varit strävandet att stärka medlemmarnas rättsställning och kringgärda denna med garantier. — Landsorganisationen anser att beträffande arbetsmarknadens organisationer några skäl för lagstiftning icke förefinnas. Då landsorganisationen ej heller övertygats om att, vare sig ur statens eller organisationernas eller de enskildas synpunkt, en rättslig reglering är påkallad i avseende å det ekonomiska organisationsväsendet i övrigt, finner landsorganisationen att en utredning i saken icke skulle tjäna något praktiskt syfte och avstyrker därför motionärernas förslag om utredning.

Kooperativa förbundet framhåller, att det finner den kartläggning, som ägt rum genom 1936 års näringsorganisationssakkunniga, ge en synnerligen värdefull och alltjämt i stort sett aktuell bild av organisationsförhållandena inom svenskt näringsliv med hänsyn tagen särskilt till kartellväsendets och monopolprisbildningens utbredning. Den förändring, som ägt rum under kriget, torde i allt väsentligt som en konsekvens av den nu nödvändiga statliga knappethushållningen ha inneburit en betydande förstärkning av de monopolistiska sammanslutningssträvandena mellan företagen inom näringslivet. Vad åter beträffar kännedomen om organisationssträvandena i övrigt på det ekonomiska och fackliga området torde följande böra framhållas: Flertalet icke monopolistiskt inställda organisationer arbeta i offentlighetens fulla ljus och material om sådana fackliga och ekonomiska organisationers omfång och verksamhetsformer finnes allmänt tillgängligt. Nya statliga utredningar i syfte att ge en samlad bild av hela det svenska organisationsväsendet inklusive kartellväsendet torde knappast framstå som motiverade. Motionärerna grunda sin önskan om en sådan utredning framför allt på »att man därigenom skulle kunna få en belysning av hur förhållandet mellan staten och de enskilda organisationerna utvecklats sig under kristiden». Detta skulle enligt motionärernas mening kunna ge hållpunkter för bedömandet av den fortsatta utvecklingen på detta för hela samhällslivet så betydelsefulla område. Enligt förbundets mening borde en sådan utredning, därest man överhuvud funne det lämpligt att företaga den redan nu, innan kriget avslutats, kunna inriktas på betydligt mera begränsade arbetsuppgifter, än vad fallet skulle vara, då en ny och fullständig kartläggning av hela det ekonomiska och fackliga organisationsväsendet i vårt land åsyftas. Förbundet finner det emellertid synnerligen tveksamt huruvida den rätta tidpunkten för en sådan utredning ännu är inne. — Beträffande frågan om överförande av offentligrättsliga funktioner på privata organisationer har förbundet svårt att föreställa sig, att ett dylikt överförande kan vara möjligt utan en ingående statlig kontroll och ledning av vederbörande organisationer. Därest en utredning överhuvud skall komma till stånd, bör denna enligt förbundets mening taga sikte på att om möjligt förbättra de former för kontakt mellan

staten och de ekonomiska och fackliga organisationerna, som voro vedertagna under förkrigstiden. Däremot skulle det vara ett allvarligt hot mot vårt demokratiska samhällskick, om mera allmänt en sammanblandning skulle äga rum av offentlig- och privaträttsliga funktioner hos de frivilligt uppbyggda ekonomiskt-fackliga folkrörelserna och intresseorganisationerna. I de fåtaliga fall, där under förkrigstiden allmänna statliga regleringsfunktioner överförts på enskilda organisationer, bör det vara angeläget, att under efterkrigstiden få till stånd en klar boskillnad mellan de statliga regleringsuppdragen och organisationernas verksamhet i deras medlemmars intresse. De statliga regleringsuppgifterna böra m. a. o. handhas av för ändamålet skapade statliga organ och icke delegeras som befogenheter åt ekonomiska och fackliga organisationer. Förbundet framhåller slutligen, att, därest den av motionärerna föreslagna utredningen överhuvud befinnes vara av behovet påkallad, bör den enligt förbundets mening icke äga rum, förrän något år efter vapenstilleståndets inträde, då övergångs- och avvecklingsperioden kan beräknas vara passerad.

Samtliga de i ärendet hörda *handelskamrarna* med undantag av handelskamrarna i Karlstad och Luleå ha avstyrkt eller i varje fall ansett sig ej böra tillstyrka motionen. Härvid har i allmänhet åberopats, att vissa utredningar av den art, som i motionen åsyftas, redan blivit verkställda, nämligen dels genom 1935 års utredning om folkförsörjning och arbetsfred, dels genom 1936 års näringsorganisationssakkunniga. Vad utvecklingen av näringslivets föreningsväsende under krigstiden beträffar hänvisas till den sammanfattning av statsmakternas åtgärder under krishushållningen, som är under utarbetande genom försorg av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Vidare framhålls, att utvecklingen bäst gagnas av att rörelsefriheten icke begränsas genom tvångsingripanden, vilka hindra eller försvåra anpassningen till det ekonomiska livets skiftande förhållanden. Det anses också tveksamt, om kristidens speciella erfarenheter kunna äga den räckvidd, att de även under ett normalt tidsläge kunna tjäna som underlag för en reglering av förhållandet mellan staten och organisationerna.

Utskottet.

Den i motionen föreslagna utredningen skulle i första hand ha till syfte att vinna en överblick över organisationsväsendets gestaltning. Enligt motionärerna skulle det därvid vara av stor betydelse att få en belysning av hur förhållandet mellan staten och de enskilda organisationerna utvecklats under kristiden. Att märka är emellertid att det redan föreligger ett stort antal sammanfattningar beträffande de viktigaste grenarna av organisationsväsendet. Motionärerna nämna själva 1935 års betänkande om folkförsörjning och arbetsfred samt det av 1936 års näringsorganisationssakkunniga år 1940 avgivna betänkandet om organiserad samverkan inom svenskt näringsliv. Utöver dessa offentliga utredningar finnes ett flertal enskilda arbeten beträffande organisationerna bland annat på jordbrukets, kooperationens och fackföreningsrörelsens

områden. Sålunda förtjänar framhållas den i anledning av Sveriges lantbruksförbunds 25-årsjubileum år 1942 utgivna festskriften och det på initiativ av landsorganisationen utgivna betänkandet »Fackföreningsrörelsen och näringslivet» ävensom en av professor H. G. F. Sundberg verkställd utredning om den »korporationsrättsliga regleringen». Vad särskilt beträffar organisationsväsendet under kristiden må erinras om att denna fråga ägnas uppmärksamhet vid utarbetandet inom rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap av en redogörelse för folkhushållningen under nu rådande kris. Ehuru någon samlad systematisk framställning av hela organisationsväsendet icke finnes, synes det utskottet som om behovet av material rörande organisationernas verksamhet vore tämligen väl tillgodosett. Utskottet anser det även tveksamt om kristidens speciella erfarenheter kunna läggas till grund för ett ställningstagande på längre sikt till hithörande problem.

Motionärerna framhålla vidare, att medan det på stora områden måste befinnas naturligt, att organisationerna få utvecklas i samma frihet som hittills, kan det på andra områden befinnas naturligt, att desamma i en eller annan form erhålla statens stöd. Motionärerna anse det därför angeläget att överväga, i vad mån det kan finnas behov av en statlig reglering för skapande av ändamålsenliga former för verksamheten, för uppdragande av gränser för organisationernas maktutövning och för förebyggande av skadliga verkningar av deras verksamhet.

Utvecklingen på organisationsväsendets område har hittills i huvudsak kunnat ske utan ingripande från statsmakternas sida. Såvitt utskottet kunnat finna, hava några ogynnsamma verkningar härav icke försports. Även motionärerna hava vitsordat, att organisationernas arbete i stort sett präglats av allmänanda och redlig vilja att tillgodose det allmännas intresse. Enligt utskottets uppfattning främjas också en sund utveckling av organisationsväsendet bäst om organisationerna jämväl i fortsättningen lämnas största möjliga rörelsefrihet uti sin verksamhet. Avarter och missbruk, som i vissa fall kunna förekomma, synas organisationerna själva söka bekämpa och bortarbета. Ett påtagligt bevis för organisationernas goda vilja i detta hänseende utgör det i december 1938 mellan arbetsgivareföreningen och landsorganisationen ingångna huvudavtalet, det s. k. Saltsjöbadsavtalet. Med vad sålunda anförts har utskottet icke velat hava sagt, att ifrågavarande problem icke böra ägnas uppmärksamhet från statsmakternas sida samt att icke sådana missförhållanden kunna yppa sig, att det kan visa sig nödvändigt att staten ingriper och söker ställa till rätta i vad som kan brista. Utskottet anser däremot icke motiverat att, såsom i motionen ifrågasatts, nu igångsätta en utredning i syfte att undersöka, huruvida och i vad mån behov föreligger för en rättslig reglering på hithörande område. Härtill kommer att det, med hänsyn till de vitt skilda uppgifter organisationerna hava att fullgöra och deras därav betingade olika struktur, icke torde vara möjligt att generellt lösa ifrågavarande problem och att draga upp allmängil-

tiga riktlinjer för sådana rättsliga regleringar, som eventuellt kunna visa sig erforderliga. Uppkommande frågor torde i stället få upptagas till behandling var för sig. Det försök, som gjorts till en lagstiftning rörande de ideella föreningarna, utgör ett belägg för hur svårt det är att i lag reglera föreningsverksamheten. Såsom framgår av ett inom justitiedepartementet år 1938 upprättat utkast till lag om ideella föreningar, har det med hänsyn till dessa föreningsars synnerligen heterogena natur icke varit möjligt att låta lagstiftningen omfatta annat än de mest elementära organisationsföreskrifter.

Den i motionen föreslagna utredningen borde enligt motionärerna till behandling även upptaga frågan, i vad mån organisationerna kunna och böra utrustas med funktioner i det allmännas tjänst. De erfarenheter, som gjorts beträffande samarbetet mellan staten och de enskilda organisationerna under kristiden, skulle härvid tillgodogöras. Enligt utskottets uppfattning synes det emellertid synnerligen tveksamt, huruvida det med hänsyn till ifrågavarande problems mångskiftande natur är möjligt att genom en allmän utredning klargöra förutsättningarna för ett överflyttande på enskilda organisationer av allmänna förvaltningsuppgifter. I den mån som dylika spörsmål uppkomma, synas de lämpligen böra behandlas och lösas som hittills skett från fall till fall.

Av skäl, som sålunda anförts, anser sig utskottet icke kunna tillstyrka det av motionärerna väckta förslaget om en utredning rörande organisationsväsendet. Utskottet får därför hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 april 1944.

På utskottets vägnar:

IVAR EKSTRÖMER.

Närvarande: Herrar *Ekströmer, Heüman, Franzon, Nils Elowsson, Carl Eric Ericsson* och *Emil Petersson*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herr *Wahlund*.
